

*Г.Б.Штельмах,
канд. пед. наук, доцент,
О.В.Штельмах,
Криворізький ДПУ*

ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ВЧИТЕЛІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПЕРЕПІДГОТОВКИ

У статті розкрито сутність поняття «ціннісні орієнтації», розкрито особливості професійно-ціннісних орієнтацій учителів, досліджено зміст, структуру і механізм їх формування. Науково визначені педагогічні умови формування ціннісних орієнтацій педагогів, які сприяли підвищенню рівня сформованості ціннісних орієнтацій учителів.

Ключові слова: ціннісні орієнтації, педагогічні умови, формування.

В статье раскрыто понятие «ценностные ориентации», особенности профессионально-ценностных ориентаций учителей, исследованы содержание, структура и механизм их формирования. Научно определены педагогические условия формирования ценностных ориентаций педагогов, которые способствуют повышению уровня сформированности ценностных ориентаций учителей.

Ключевые слова: ценностные ориентации, педагогические условия, формирование.

The notions of "value orientations" essence is revealed, professional value orientations particularities of the teacher are characterized, content, structure and mechanism of it's formation is explored in the article. It has been scientifically motivated pedagogical conditions for the professional value orientations of the teachers which favoured the vastly increasing the formation value orientations level among teachers.

Key words: value orientations, pedagogical conditions, formation.

В Україні, яка вступила до Болонського процесу, проводяться докорінні реформування усіх освітніх інституцій, основне завдання яких – істотно поліпшити якість освіти на всіх рівнях і максимально наблизитися до європейських стандартів. Освіта України взяла курс на глибокі демократичні перетворення, гуманізацію навчально-виховного процесу.

Для реалізації задекларованих напрямів першочергового значення набуває проблема вдосконалення педагогічних кадрів, оновлення змісту національної освіти, спрямованої на розвиток талантів, розумових і фізичних здібностей учнів. Пріоритетним завданням реформування й модернізації освіти в Україні визначено організацію процесу перепідготовки учительських кадрів,

спрямованого на гуманізацію освіти, задоволення освітніх потреб, упровадження інформаційних технологій і педагогічних інновацій. Розв'язання цих складних завдань є неможливим без реалізації ціннісного підходу до вдосконалення педагогічного професіоналізму.

Однак, як показує критичний аналіз, не всі інноваційні зміни добре продумані, не завжди є системними, і, як правило, мають локальний характер. Під час процесу професійної перепідготовки мало уваги приділяється формуванню ціннісних орієнтацій учителів.

Система професійно-ціннісних орієнтацій під час процесу перепідготовки учительських кадрів є ланкою, котра пов'язує особистість з професійним середовищем завдяки внутрішнім механізмам діяльності.

Аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження дає можливість стверджувати, що проблема ціннісних орієнтацій привертає увагу вітчизняних і зарубіжних науковців. Філософський аспект цієї проблеми висвітлено у працях С.Анісімова, В.Василенка, В.Здравомислова, О.Золотухіної-Аболіної, Я.Розіна, С.Рубінштейна й інших учених.

Проблема цінностей педагогічної професії досліджена в працях Т.Буківської, М.Васильєвої, В.Гриньової, П.Ігнатенка, В.Лозової, С.Шиянова, та інших учених. Особливу увагу вище названі науковці приділяють професійно-педагогічній підготовці з урахуванням умов, що актуалізують ціннісні орієнтації вчителів. На велику увагу заслуговують дисертаційні праці, присвячені питанням розвитку ціннісних орієнтацій учителів. Зокрема (Н.Антонова, В.Денисенко, Н.Максимчук, Ю.Соловйова).

Аналіз шкільної практики свідчить про те, що існує суперечність між потребою суспільства в педагогах із сформованою системою усвідомлених професійно-ціннісних орієнтацій і відсутністю науково обґрунтованих педагогічних умов, що забезпечують формування ціннісних орієнтацій стійкого інтересу до цінностей педагогічної діяльності в системі професійної перепідготовки вчителів у процесі викладання психолого-педагогічних дисциплін.

Під час дослідно-експериментальної роботи ми поставили перед собою мету розкрити особливості формування ціннісних орієнтацій вчителів у процесі професійної перепідготовки в умовах вищого педагогічного навчального закладу та перевірити педагогічні умови ефективності формування у педагогів ціннісних орієнтацій.

Програма формувального експерименту включала:

- організацію та стимулювання рефлексивної діяльності вчителів для орієнтації на професійні цінності;
- упровадження в процесі викладання психолого-педагогічних дисциплін спеціального курсу знань, що інформує про професійні цінності;
- використання діалогових технологій під час формування ціннісних орієнтацій педагогів.

На нашу думку, ціннісні орієнтації педагогів – це система стійких відношень особистості до педагогічної праці, що формується на основі усвідомлених педагогічних цінностей і втілюється у процес діяльності, визначають її зміст і окреслюють шляхи досягнення професійних цілей.

Установлено, що сформовані ціннісні орієнтації педагога є одним із найважливіших елементів педагогічної діяльності, оскільки стимулюють професійно-особистісний розвиток учителя, активізують потреби, інтереси, мотиви, установки, відношення, визначають напрямки професійної перепідготовки, забезпечують взаємозв'язок особистісного й предметного в професійній діяльності на основі особистісної орієнтації (М.Бори шевський, Т.Бутківська, І.Зязюн, Є.Шиянов та інші).

Ціннісні орієнтації впливають на мотиви особистості, її свідомість, є основою до формування життєвої позиції. Вони впливають на визначення спрямованості діяльності, що є важливим для формування стійких ціннісних орієнтацій учителів під час процесу вдосконалення їхнього професіоналізму.

Поняття «ціннісні орієнтації педагогів» включає два компоненти: змістовий і процесуальний.

До змістового компоненту ми віднесли:

- цінності, цілі (ставлення до підвищення якості педагогічних кадрів);
- цінності-знання (визначають теоретичне поповнення діяльності);
- цінності-вміння (практичний компонент діяльності);
- цінності-якості (емоційний компонент діяльності).

Процесуальний компонент ціннісних орієнтацій учителів включає реалізацію трьох взаємопов'язаних фаз:

1 фаза – Інформування – пошук – оцінка

2 фаза – Динамізм – вибір – присвоєння

3 фаза – Проектування – проєкція

Під час дослідно-експертної роботи ми помітили, що розвиток рефлексивної позиції вчителів забезпечує суб'єктивізм сприйняття педагогічних цінностей через аналіз та оцінку їх особистістю. Психолого-педагогічні дисципліни закладають фундамент знань, що забезпечує духовне, культурне та творче становлення особистості педагога і дозволяє орієнтуватися в навколишній дійсності і реалізувати себе в ній. Упровадження спеціального курсу у процесі викладання психолого-педагогічних дисциплін. «Моральні цінності: шляхи їх формування» інформує про професійні цінності, нові явища в педагогічній науці, що дає змогу вчителю зрозуміти свою причетність до педагогічної професії, усвідомити розбіжність ідеального та актуального змісту цінностей педагогічної діяльності.

Використання діалогу під час процесу професійної перепідготовки учительських кадрів допомагає актуалізувати особистісні функції вчителів, залучити їх до діяльності зі сприйняття педагогічних цінностей, що сприяє реалізації ціннісних орієнтацій, що формуються під час процесу вдосконалення педагогічного вдосконалення педагогічного професіоналізму.

Під час професійної перепідготовки вчителів ми формували у педагогів установку на творчу професійну діяльність, а саме:

- розвиток потреби в постійному поповненні знань, в оволодінні необхідною інформацією;
- усвідомлення необхідності у розвитку у себе професійно-педагогічного мислення;
- оволодіння уміннями та навичками творчої інтелектуальної діяльності, прагнення до раціональної організації розумової праці, до професійної діяльності;
- розвиток потреби у вирішенні поставлених проблем, у знаходженні нових нестандартних рішень;
- закріплення основ професійної етики та вдосконалення педагогічної техніки;
- формування ціннісних орієнтацій під час процесу якісної перепідготовки учительських кадрів.

Під час формувального експерименту ми акцентували увагу на формуванні колективістської направленості особистості вчителя, готовності діяти в умовах педагогічного колективу, на розвитку

вольових процесів, ціннісних орієнтацій, які забезпечують результативність та високу працездатність вчителя.

Співвіднесення своїх позицій із заданими цінностями виявилось через висловлення своєї думки.

Аналіз результатів, отриманих після проведення формувального експерименту, дозволив констатувати, що формування у вчителів ціннісних орієнтацій має найбільшу ефективність, якщо запропоновані педагогічні умови реалізуються в комплексі.

*Н.І.Зеленкова,
канд. пед. наук, доцент,
Криворізький ДПУ*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА ОСОБИСТІСНОГО САМОРОЗВИТКУ СТУДЕНТІВ В ПРОЦЕСІ ВУЗІВСЬКОЇ ОСВІТИ

У статті розкриваються особливості психолого-педагогічної підтримки особистісного саморозвитку студентів в процесі вузівської освіти.

Ключові слова: психолого-педагогічна підтримка, саморозвиток, інтерактивне навчання.

В статті раскрываются особенности психолого-педагогической поддержки личностного саморазвития студентов в процессе вузовского образования

The article deals with the peculiarities of psychological and pedagogical support of students' personal own development in the process of interactive training.

Key words: psychological and pedagogical, own development, of interactive training.

Сьогодні одним із пріоритетних завдань підготовки спеціаліста в системі вищої освіти є виховання конкурентно здібної на ринці праці людини здібної жити вільно, творчо самореалізуватися. В основі такого підходу лежить розробка і реалізація ідей, які передбачають націленість освіти не тільки на фундаментальну підготовку, але й на розвиток особистості майбутнього спеціаліста.

Наслідком консервативної орієнтації вищої освіти на підготовку, але й на розвиток особистості майбутнього спеціаліста.

Наслідком консервативної орієнтації вищої освіти на підготовку професіонала як носія спеціальних знань, умінь і навичок є збільшення контингенту студентів, які потребують психолого-педагогічної підтримки. Це примушує по-іншому розглядати освітні